Sözlük anlamı ve çağrışım

Defter notları • Kısa anlatım ve seçilmiş örnekler

Sözlük anlamı

Bir varlığı, kavramı, işi veya durumu karşılayan ses ya da ses topluluğuna **sözcük** denir. Bilmediğimiz sözcüğü cümleden tahmin eder, sözlükten kontrol ederiz.
Sözcükler sözlükte **alfabetik sırayla** bulunur. Birden fazla anlam varsa cümleye uygun olanı seçeriz.

Sözlükte nasıl ararız?

Çekim eki almış sözcüğü genellikle temel biçimiyle ararız:
bahçeler → bahçe • defterim → defter
Yeni anlam kazanan sözcüklerin ayrı maddesi bulunabilir:
çiçeklik, oyuncu.

Sözcük	Kısa anlamı
pusula	Yön bulmaya yarayan araç.
fidan	Yeni yetişen küçük ağaç.
özen	Bir işi yaparken gösterilen dikkat.
dayanışma	Birbirine destek olma.
serüven	Macera.

Çağrışım

Bir sözcüğün başka sözcükleri ve düşünceleri hatırlatmasına **çağrışım** denir. Çağrışımlar kişiye göre değişebilir.
uzay: gezegen, roket • **kış:** kar, atkı
tiyatro: sahne, oyuncu • **mutfak:** tencere, yemek
orman: ağaç, sincap

Sorumasyon · Tüm hakları saklıdır. · 2026

Anlam ilişkileri ve sözcük tamamlama

Defter notları • Kısa anlatım ve seçilmiş örnekler

Tek başına anlamı olmayan sözcükler

Ve, veya, ama, gibi, için, kadar, ile gibi sözcükler tek başına bir varlığı karşılamaz. Cümlede sözcükler ve düşünceler arasında ilişki kurar.

Sözcük	İlişki	Örnek
ve	Ekleme	Ece **ve** Mert resim yaptı.
veya	Seçenek	Satranç **veya** dama oynayalım.
ama	Karşıtlık	Hava soğuktu **ama** güneşliydi.
gibi	Benzetme	Aslan **gibi** cesurdu.
için	Amaç	Fidan dikmek **için** toplandık.

Söz dizilerini tamamlama

Boşluğun öncesini ve sonrasını birlikte okuruz. Seçtiğimiz sözcük hem **anlama** hem **cümle yapısına** uymalıdır. Tamamladığımız cümleyi yeniden okuyup kontrol ederiz.

Beş örnek

1. Düzenli spor yaparsak daha **sağlıklı** oluruz.
2. Otobüsü kaçırdı, **bu nedenle** yürüyerek geldi.
3. Önce ellerimi yıkadım, **ardından** sofraya oturdum.
4. Pencereyi kapattım **çünkü** üşümüştüm.
5. Karanlık yolu aydınlatmak için **fener** yaktık.

Sorumasyon · Tüm hakları saklıdır. · 2026

Ekler ve doğru yazım

Defter notları • Kısa anlatım ve seçilmiş örnekler

Anlamı değiştiren ekler

Bazı ekler sözcüğe **yeni anlam** kazandırır. Bunlara **yapım eki** denir.
-cı/-ci: çiçekçi • **-lı/-li:** renkli
-sız/-siz: evsiz • **-lık/-lik:** çiçeklik
Eklerin farklı biçimleri olabilir: yolcu, köylü, odunluk.

Her ek yeni anlam oluşturmaz

Çiçekçi yeni bir anlam taşır. **Çiçekler, çiçeğim, çiçekte** ise yeni bir kavram oluşturmaz; sayı, aitlik veya bulunma bilgisi verir. Bu ekler **çekim ekidir**.

Sözcük ve ek	Yeni sözcük	Anlamı
çiçek + çi	çiçekçi	Çiçek yetiştiren veya satan kişi.
renk + li	renkli	Rengi veya renkleri olan.
ev + siz	evsiz	Evi olmayan.
odun + luk	odunluk	Odunların konduğu yer.
güzel + lik	güzellik	Güzel olma durumu.

Yazımı karıştırılan sözcükler

Doğru yazılışından emin olmadığımız sözcüğü **yazım kılavuzundan** kontrol ederiz.
Doğru biçimler: yanlış, kirpik, kibrit, orijinal, eşofman.
Ayrı: her gün, art arda, ara sıra.
Bitişik: biraz, bugün, herhangi.
Örnek: “Her gün biraz kitap okurum.”

Sorumasyon · Tüm hakları saklıdır. · 2026

Türkçe karşılıklar ve anlatımı güçlendirme

Defter notları • Kısa anlatım ve seçilmiş örnekler

Türkçesini kullanalım

Uygun Türkçe karşılığı bulunan yabancı sözcükler yerine bu karşılıkları seçeriz. Anlatımımız daha anlaşılır olur.
detay → ayrıntı • asistan → yardımcı
selfie → özçekim • printer → yazıcı • mouse → fare

Pekiştirme sözcükleri

Bir özelliğin anlamını güçlendirir. Bu tür pekiştirmeler **bitişik** yazılır.
kırmızı → kıpkırmızı • siyah → simsiyah
düz → dümdüz • boş → bomboş • mor → mosmor
Örnek: Sepet **bomboştu**.

İkilemeler

Anlatımı güçlendirmek için sözcüklerin birlikte kullanılmasına **ikileme** denir. Sözcükler **ayrı yazılır**; araya virgül veya kısa çizgi konmaz.
teker teker • kılık kıyafet • az çok
eski püskü • patır patır
Örnek: Öğrenciler **teker teker** içeri girdi.

Pekiştirme ile ikilemeyi ayıralım

Dümdüz bitişik yazılan pekiştirmedir.
Düz düz ayrı yazılan ikilemedir.
“Tatlı mı tatlı” ifadesinde de sözcükler ve **mi** ayrı yazılır.

Hatırlayalım

Sözlükten anlamı kontrol et. Cümleyi bütün olarak oku. Ek yeni anlam katmış mı diye düşün. Yazımında kararsız kaldığın sözcüğü kılavuzdan öğren.

Sorumasyon · Tüm hakları saklıdır. · 2026